

International Association of
Human-Animal Interaction
Organizations

IAHAIO WHITE PAPER 2014, oppdatert for 2018

IAHAIOS DEFINISJONER FOR DYREASSISTERTE INTERVENSJONER OG RETNINGSLINJER FOR Å IVARETA DYRENES VELFERD

Arbeidsgruppens leder: dr. Brinda Jegatheesan (USA)

Arbeidsgruppens medlemmer: dr. Andrea Beetz (Tyskland), dr. Elizabeth Ormerod (Storbritannia), dr. Rebecca Johnson (USA), dr. Aubrey H. Fine (USA), Keiko Yamazaki (Japan), Christi Dudzik (USA), dr. Rita Maria Garcia (Brasil), Melissa Winkle (USA) og dr. George Choi (Sør-Korea)

OPPDATERINGER FOR 2018

Denne oppdaterte utgaven inneholder definisjonen av dyreassistert coaching og definisjonen av One Health- og One Welfare-tilnærmingen i DAI.

Originaldokumentet ble revidert i april 2018, og revisjonen er godkjent av styret i IAHAIO.

Innhold

IAHAIOs formål og visjon.....	3
Arbeidsgruppen for IAHAIOs definisjoner for dyreassisterte intervensjoner og retningslinjer for dyrenes velferd.....	3
Definisjoner	4
Dyreassistert intervensjon	4
ONE HEALTH og ONE WELFARE	6
Retningslinjer for menneskers og dyrs velferd i DAI.....	7
Menneskers velferd	7
Dyrevelferd	7
Referanser	10
Takk.....	11
Oversettelse	11

IAHAIOs formål og visjon

International Association of Human-Animal Interaction Organizations (IAHAIO) er en verdensomspennende forening for organisasjoner som arbeider for å fremme fagfeltet dyr–menneske-interaksjoner (DMI). Dette formålet oppnås med forskning, utdanning og samarbeid mellom medlemmene, lovgivere, kliniske praktikere, andre DMI-organisasjoner og det generelle publikum.

Mange av medlemsorganisasjonene er engasjert i dyreassisterte aktiviteter, dyreassistert terapi, dyreassistert pedagogikk og/eller trening av service- og assistansedyr. IAHAIO har som formål å fremme respektfull og ansvarlig behandling av mennesker og dyr i intervensjoner og interaksjoner med dyr.

IAHAIO har over 90 tverrfaglige medlemsorganisasjoner og fagforeninger globalt, som AVMA, AAHA, FECAVA, FVE, JAHA, WAP og AAH-ABV innenfor fagfeltet veterinærmedisin, organisasjonene HABRI Foundation, ISAZ og et bredt spekter av fagsentre og praksisorganisasjoner innenfor DAI. Den store gruppen medlemsorganisasjoner gir IAHAIO en sterk posisjon i arbeidet med å lede feltet for DAI i riktig retning.

IAHAIO avholder internasjonale konferanser og workshops som gir et bredt spekter av viktig informasjon og unike muligheter for nettverksbygging for alle innenfor fagfeltet DMI som vil fremme dialog, informasjonsutveksling og planleggingsstrategier med formål om å bevege DMI-feltet fremover og ivareta viktige temaer.

Arbeidsgruppen for IAHAIOs definisjoner for dyreassisterte intervensjoner og retningslinjer for dyrenes velferd

Arbeidsgruppen for IAHAIOs definisjoner for dyreassisterte intervensjoner og retningslinjer for dyrenes velferd ble opprettet i mars 2013. De som ble valgt ut til å sitte i arbeidsgruppen, var akademikere, fagpersoner innenfor veterinærmedisin og praktikere fra ulike land og med bakgrunn fra eller spesialkunnskap innenfor ulike områder av DMI-feltet.

På internasjonalt nivå møter fagfeltet for DAI mange utfordringer. For eksempel fører den store og varierte terminologien for dyreassisterte intervensjoner til forvirring. Det er også mangel på retningslinjer, spesielt når det gjelder dyrene. Siden det hastet å gjøre noe med de ovenstående utfordringene, ble en

arbeidsgruppe opprettet og fikk ansvaret for å tydeliggjøre og komme med anbefalinger til DAI-terminologi og definisjoner, og for å utarbeide etiske praksiser for dyrenes velferd.

Arbeidsgruppens anbefalinger er resultatet av ett år med grundige, reflekterte og åpne drøftinger av hvor alvorlig mangelen på retningslinjer er for DAI som fagfelt. Dette ble gjort med forståelse for hverandre og en aktiv utveksling av informasjon og synspunkter samt en grundig gjennomgang av relevant materiale. Styret i IAHAIO gikk gjennom alle foreslåtte revisjoner som ble gjort av flertallet av medlemmer på den årlige generalforsamlingen i Amsterdam i 2014, og de anbefalingene som fikk enstemmig støtte fra styret, har blitt inkludert.

Dokumentet er utarbeidet for bruk av fagpersoner innen medisin, allmennhelse, folkehelse og veterinærmedisin som er involvert i dyreassisterte intervensjoner.

Arbeidsgruppen oppfordrer medlemmer av IAHAIO til å følge og implementere disse definisjonene og retningslinjene i deres nåværende form i både teori, forskning og praksis, og det samme gjelder andre som arbeider innenfor medlemsorganisasjonens virksomhetsområde. Arbeidsgruppen anbefaler også IAHAIO-medlemmer å fremme disse definisjonene og retningslinjene i sine respektive land.

Definisjoner

Dyreassistert intervensjon

DAI er en målrettet og strukturert intervensjon som bevisst inkluderer eller innlemmer dyr i helse-, undervisnings- og omsorgstjenester (for eksempel sosialt arbeid) med formål om terapeutisk utbytte for mennesker. En slik intervensjon inkluderer personer med kunnskap om de involverte menneskene og dyrene. DAI inkluderer dyr-menneske-team i formelle omsorgstjenester som for eksempel dyreassistert terapi (DAT), dyreassistert pedagogikk (DAP) eller, under visse betingelser, dyreassistert aktivitet (DAA). Slike intervensjoner bør utvikles og implementeres med utgangspunkt i en tverrfaglig tilnærming.

- **Dyreassistert terapi:** DAT er en målrettet, planlagt og strukturert terapeutisk intervensjon ledet av og/eller utført av fagpersoner innenfor helse-, utdannings- og omsorgstjenester. Intervensjonens fremgang måles og inkluderes i faglig dokumentasjon. DAT utføres og/eller ledes av en formelt utdannet fagperson (med gyldig autorisasjon, godkjent utdanning eller lignende) med ekspertkunnskap innenfor rammen for fagpersonens praksis. DAT fokuserer på å forbedre fysisk, kognitiv, atferdsmessig og/eller sosioemosjonell fungering hos hver enkelt klient. Fagpersonen som utfører DAT (eller den personen som håndterer dyret under tilsyn av en

fagperson innen helse- og omsorgstjenesten) må ha adekvat kunnskap om atferd, behov, helse og indikasjoner på og regulering av stress hos dyrene som er involvert.

- **Dyreassistert pedagogikk:** DAP er en målrettet, planlagt og strukturert intervensjon ledet av og/eller utført av fagpersonell innenfor undervisning eller undervisningsrelaterte tjenester. DAP utføres av kvalifisert allmennlærer eller spesialpedagog (med godkjent utdanning). Et eksempel på DAP som utføres av en allmennlærer, er et dyreassistert besøk i undervisningsøyemed for å fremme ansvarlig dyrehold. Når DAP utføres av en spesialpedagog, anses den også som en terapeutisk og målrettet intervensjon. Aktivitetenes fokus er på faglige mål, prososiale ferdigheter og kognitiv fungering. Elevens progresjon måles og dokumenteres. Et eksempel på DAP som utføres av en spesialpedagog, er et hundeassistert lesetiltak. Fagpersonen som utfører DAT, inkludert allmennlærere (eller den personen som håndterer dyret under tilsyn av en pedagogisk leder) må ha adekvat kunnskap om atferd, behov, helse samt indikasjoner på og regulering av stress hos dyrene som er involvert.
- **Dyreassistert aktivitet:** DAA er en planlagt og målrettet uformell interaksjon og besøk som utføres av dyr–menneske-team i motivasjons-, undervisnings- og rekreasjonsøyemed. Dyr–menneske-team må minimum ha gjennomført grunnleggende opplæring, forberedelse og vurdering for å ta del i uformelle besøk. Dyr–menneske-team som tilbyr DAA, kan også arbeide med spesifikke, dokumenterbare mål i formelle og direkte samarbeid med tilbydere av helse-, utdannings- eller omsorgstjenester. I dette tilfellet deltar de i DAT eller DAP som er utført av en spesialist, innenfor hans eller hennes fagområde. Eksempler på DAA inkluderer dyreassistert krisearbeid som retter søkelyset mot å tilby bistand og støtte til mennesker som opplever traumer, kriser og katastrofer, samt besøksdyr som besøker beboere på institusjon. Personen som utfører DAA, må ha adekvat kunnskap om atferd, behov, helse samt indikasjoner på stress hos dyrene som er involvert.
- **Dyreassistert coaching:** DAC er en målrettet, planlagt og strukturert dyreassistert intervensjon som er rettet mot og/eller utført av godkjente coacher. Intervensjonens fremgang måles og inkluderes i faglig dokumentasjon. DAC utføres og/eller ledes av en formelt utdannet coach (med gyldig autorisasjon, godkjent utdanning eller lignende) med ekspertkunnskap innenfor rammen for coaching. DAC har fokus på å styrke klientens personlige utvikling, innsikt i og styrking av gruppeprosesser eller klientens sosiale og/eller sosioemosjonelle fungering. Coacheren som utfører DAC (eller den personen som håndterer dyret under tilsyn av coacheren), må ha adekvat opplæring i atferd, behov, helse samt indikasjoner på og regulering av stress hos dyrene som er involvert.

ONE HEALTH og ONE WELFARE

One Health er ikke et nytt konsept. Det har røtter helt tilbake til 1800-tallet da vitenskapsmenn avdekket mange likheter mellom dyrs og menneskers sykdomsprosesser. I senere tid har One Health vært involvert i arbeidet til veterinærer og forskere som samarbeider om å ivareta folkehelse. One Health støtter at «menneskers helse henger sammen med dyrenes og miljøets helse», og «målet er å oppnå best mulig helseutfall ved å forstå forbindelsen mellom mennesker, dyr, planter og deres felles miljø» (Center for Disease Control, 2018). Center for Disease Control (CDC) i USA har tatt til seg Verdens helseorganisasjons definisjon på helse, nemlig «en tilstand av fullstendig fysisk, mentalt og sosialt velvære (WHO, 1946).

I senere tid har den tverrfaglige tilnærmingen blitt utvidet til One Welfare, som anerkjenner forbindelsen mellom dyrevelferd, menneskers velferd og miljøet (Pinillos, 2016). Begge disse tilnærmingene er basert på et tverrfaglig samarbeid som gir fagpersoner og interessenter fra ulike fagområder unike muligheter til å samarbeide lokalt, nasjonalt og globalt for å oppnå optimal helse for mennesker, dyr og miljøet. Verdens helseorganisasjons (WHO) henvisning til mentalt og sosialt velvære er også inkludert i One Welfare (Fraser, 2009), som legger vekt på den sterke forbindelsen mellom dyrevelferd og menneskers helse.

One Health og One Welfare er relevant for DAI, der målene er de samme, det vil si å bedre menneskers helse, velferd og fungering. Veterinærer kan benytte kunnskapen om DMI og dyrehelse og -atferd for å ivareta folkehelse spørsmål innenfor et One Health One Welfare-rammeverk. Veterinærer som arbeider med små og store kjæledyr, har – i tillegg til å tilby veterinærtjenester av høy standard – så smått begynt å ta i bruk en slik praksis for å støtte klientenes velferd og livskvalitet. Denne tilnærmingen kan vi kalle «relasjonssentrert veterinærpraksis» (Ormerod, 2008).

Jordan og Lem (2014, s. 1203) har tydelig forklart at «[...] der menneskers velferd er dårlig, er vanligvis også dyrevelferden dårlig [...] Tilsvarende fungerer ofte dyrene som indikatorer på menneskehelse og velferd, noe som er synlig i sammenhengen mellom dyremishandling og familievold». Det ville være uetisk å starte opp DAI med mål om å forbedre en pasients velferd ved å benytte et tiltak som setter dyrs eller andre individers velferd i fare. For å kunne utforme effektive dyreassisterte intervensjoner må både fasiliteter og dyreførere bidra til at adekvate ressurser og retningslinjer er på plass, slik at det blir mulig å ha kontinuerlig tilsyn med og ivareta helsen og velferden til alle pasienter, personale, dyreførere,

besøkende og dyr som er involvert. En tverrfaglig One Health One Welfare-tilnærming vil gjøre det mulig å nå dette målet.

Retningslinjer for menneskers og dyrs velferd i DAI

En tverrfaglig One Health One Welfare-tilnærming bør benyttes helt fra planleggingsstadiet og gjennom hele tiltakets levetid for å sikre at tilfredsstillende retningslinjer for sikkerhet er på plass for å beskytte både mennesker og dyr.

Menneskers velferd

- Sikkerhetstiltak for klientene må være på plass. Fagpersoner må redusere risikoen for klienter som mottar DAI. De må sørge for at klientene ikke har arts- eller rasespesifikke allergier, være oppmerksomme på høyrisikofaktorer hos enkelte befolkningsgrupper og på eksklusjonskriterier avhengig av risiko (for eksempel infeksjoner hos pasienter som får immunsuppressiv behandling, og sykdommer som kan spres fra klient til klient via dyret). I noen situasjoner, når man arbeider med pasienter som får immunsuppressive medikamenter, vil for eksempel spesialister i folkehelse kreve screeningstester av dyr for å sikre at de ikke er bærere av bestemte infeksjoner.
- Dyreførere må forstå klientenes behov. De bør ha fått opplæring med tanke på å forstå den menneskelige konteksten som DAI vil foregå i.
- Klienter kan ha ulikt syn på dyr som benyttes i en intervensjon. Når klientenes oppfatninger (religiøse, kulturelle eller andre) strider mot de anbefalte retningslinjene for DAI, anbefales det at fagpersoner diskuterer alternativer med klientene, eller med klientenes familier hvis klientene selv ikke er i stand til å uttrykke seg eller ta avgjørelser.

Dyrevelferd

DAI bør bare utføres med assistanse fra dyr som har god helse, både fysisk og mentalt, og som liker denne typen aktivitet. Det er påkrevet at fører må være kjent med dyret som benyttes i en intervensjon. Fagpersoner holdes ansvarlige for velværet til dyret de arbeider med. I alle DAI må fagpersoner vurdere sikkerheten og velværet til alle deltakere. Fagpersoner må forstå at dyret, uavhengig av art, ikke bare er et verktøy, men et levende vesen. Nedenfor er beskrivelser av beste praksis for dyr som benyttes i DAI, inkludert assistanshund.

- Kun domestiserte dyr kan delta i intervensjoner og aktiviteter. Domestiserte dyr (for eksempel hunder, katter, hester, gårdsdyr, marsvin, rotter, fisk, fugler osv.) er de dyrene som er tilpasset for å fungere i sosiale interaksjoner med mennesker. Det er imidlertid viktig å merke seg at selv om mange fiskearter holdes i akvarium på institusjoner, har få av dem blitt trent opp til sosiale interaksjoner (fugler og fisk bør være oppdrettet i fangenskap, og ikke være villfugl eller -fisk som har blitt fanget inn). Domestiserte dyr må være godt sosialisert med mennesker og trent med hensynfulle metoder, som for eksempel positiv forsterkning. Domestiserte dyr (hunder, katter, hester osv.) bør være registrert i en av de nasjonale/internasjonale organisasjonene, som krever at dyrene tilfredsstillter visse kriterier.
- Ville og eksotiske arter (som delfiner, elefanter, kapusineraper, præriehunder, leddyr, reptiler osv.) kan ikke benyttes i dyreassisterte interaksjoner selv om de er tamme. Det er mange årsaker til dette, blant annet at zoonoser innebærer høy risiko for klientene samt dyrevelferdsspørsmål. Når det gjelder delfinassistert terapi, hevder veldedighetsorganisasjonen Whale and Dolphin Conservation Society at det er lite trolig at tiltaket møter psykologiske og fysiske velferdsbehov hos verken mennesker eller delfiner (Brakes & Williamson, 2007, s. 18). Observasjon av og granskning av ville dyr i naturen og i dyrereservater som møter nasjonale/internasjonale dyrevelferdsstandarder, kan imidlertid benyttes (i motsetning til direkte kontakt med ville dyr), forutsatt at det gjøres på en måte som ikke påfører dyrene stress eller ødelegger habitatene deres.
- Ikke alle dyr (inkludert mange dyr som eierne ville anse som «gode kjæledyr») er gode kandidater for DAI. Dyr som vurderes benyttet i DAI, bør være grundig evaluert av en ekspert på dyreatferd, som en veterinær med spesialisering i atferdsbiologi eller en etolog. Bare de dyrene som har hensiktsmessige egenskaper og har fått riktig trening, bør bli valgt ut til bruk i DAI. Regelmessige evalueringer bør gjennomføres for å sikre at dyrene fortsetter å ha de hensiktsmessige egenskapene. En veterinær bør også undersøke dyr som vurderes for bruk i DAI (med tanke på dyrenes helse, temperament og atferd) før de involveres med klientene, og sørge for at alle hensiktsmessige forebyggende medisinske rutiner er fulgt (vaksiner, parasittbehandling, etc.). For dyr som skal bo sammen med klientene, må man sørge for at miljøet og klientgruppen er i stand til å møte dyrets behov.
- Dyreførere og fagpersoner som arbeider med dyr, skal ha fått opplæring i og kunnskap om dyrenes velferdsbehov og være i stand til å oppfatte signaler på ubehag og stress. Fagpersoner bør ha tatt et kurs om generell dyreatferd og hensiktsmessige dyr–menneske-interaksjoner samt artsspesifikke (hester, griser, hamstere, ørkenrotter og andre) interaksjoner.
- Fagpersoner må ha en forståelse for en arts personlige sone, og respektere denne. Dyr som deltar i DAI, bør aldri involveres på en slik måte at dyrenes sikkerhet og velvære settes på spill.

Eksempler på slike upassende aktiviteter og terapiøvelser inkluderer, men er ikke begrenset til, klienter (barn og voksne) som hopper eller bøyer seg over dyr, kler ut dyr i menneskeklær eller kostymer eller utstyret dyr med ukomfortabelt tilbehør (tar på dem andre typer klær enn hårbånd, regndresser, potesokker designet spesielt for dyr osv.). Upassende aktiviteter kan også være å be et dyr om å utføre fysisk utfordrende og stressende oppgaver (for eksempel krype, bøye seg i unaturlige posisjoner, trekke tung last osv.) eller triks og øvelser som krever denne typen bevegelser og posisjoner. Klientene bør være under tilsyn til enhver tid og i alle situasjoner (for eksempel på skoler, terapirom, sykehjem osv.) for å sikre at de ikke plager dyrene (for eksempel drar dem i halen/ørene, sitter på eller kryper under dyret) eller på annen måte behandler dyret upassende og dermed setter seg selv og dyret i fare.

- Fagpersoner som er ansvarlige for dyrets velferd under intervensjonen, må sørge for at dyret er ved god helse, er uthvilt, har det komfortabelt og er ivaretatt under og etter behandlingssøkten (for eksempel tilby dyret friskt vann og arbeidsområder som er trygge og hensiktsmessige). Dyr må ikke bli overarbeidet eller overbelastet, og behandlingssøktene bør være tidsbegrenset (30–45 minutter).
- Riktig veterinærtilsyn må gis. Alle dyr som benyttes i DAI, må sjekkes av veterinær i utvelgelsesprosessen og på regelmessig basis. Hvor hyppig disse kontrollene skal gjennomføres, bør være bestemt av veterinæren på grunnlag av hvert dyrs behov og typen aktivitet som dyret er involvert i. Stall av dyr må være hensiktsmessig for dyrearten. Dette inkluderer artsspesifikk føde og husly, passelig temperatur, lys, et stimulerende miljø og andre hensiktsmessige elementer, og å sørge for at dyret er i stand til å opprettholde sin naturlige atferd i størst mulig grad.
- Hensiktsmessige tiltak må gjennomføres for å forebygge zoonoser. Fagpersoner må sikre at dyret minst én gang årlig får rutinemessig helseevaluering av en autorisert veterinær med tanke på hensiktsmessige vaksiner og forebygging av parasitter. Dyr involvert i DAI, må ikke føres med rått fôr eller annet rått protein, som upasteurisert melk (med unntak av dyr som fortsatt dier moren) (Murthy mfl., 2005).
- Fagpersoner og ledere som arbeider med besøksdyr eller fastboende dyr på institusjoner som skoler, psykiatriske enheter, fengsler og bo- og behandlingssentre, må kjenne til lokale (for eksempel skolens, kommunens eller fylkeskommunens) lover og regler. Fagpersoner bør fremme retningslinjer og prosedyrer innen sine egne tiltak og institusjoner som sikrer at dyr som benyttes i DAI, blir ivaretatt. Det anbefales å opprette en etikkomité, og komiteen må inkludere personer med kunnskap om dyrevelferd (f.eks. veterinærer).
- Assistansehunder er svært spesialiserte, og ytterligere retningslinjer for fagpersoner som arbeider med assistansehunder, er ikke inkludert i dette dokumentet.

Med utgangspunkt i biologisk og psykologisk evidens som viser at mennesker føler en iboende tilhørighet til dyr (og vice versa) samt en forpliktelse til å ivareta dyrenes helse og velferd, støtter medlemmer av International Association of Human Animal Interaction Organizations fullt ut «One Health»-konseptet, som fremholder at dyrs helse og velferd og mennesker og miljøet er uløselig knyttet sammen (<http://www.iahaio.org/files/declarationchicago.pdf>, IAHAIO 2013, Chicago-erklæringen).

© IAHAIO 2014–2018

Referanser

American Veterinary Medical Association. <https://www.avma.org/KB/Policies/Pages/Wellness-Guidelines-for-Animals-in-AnimalAssisted-Activity-Animal-Assisted-Therapy-and-Resident-Animal-Programs.aspx>

Brakes, P. & Williamson, D. (2007). Dolphin Assisted Therapy. The Whale and Dolphin Conservation Society. (http://www.wdcs.org/submissions_bin/datreport.pdf).

Center for Disease Control (2018). Hentet fra <https://www.cdc.gov/onehealth/index.html>.

FAWC (Farm Animals Welfare Council) (2009). Five Freedoms. Hentet 6. desember 2014 fra <http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm>.

Fraser, D. (2008). *Understanding Animal Welfare: The Science in its Cultural Context*. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell Publishers.

Jordan, T. & Lem, M. (desember 2014). One Health, One Welfare: Education in practice Veterinary students' experiences with Community Veterinary Outreach. *The Canadian Veterinary Journal*, 55(12), 1203–1206. Hentet fra <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4231813/>.

Murthy, R., Bearman, G., Brown, S., Bryant, K., Chinn, R., Hewlett, R., George, G., Goldstein, E., Holzmann-Pazgal, G., Rupp, M., Wiemken, T., Weese, S. & Weber, D. (2015). Animals in Healthcare Facilities: Recommendations to Minimize Potential Risks. *Infection Control and Hospital Epidemiology*, 36 (5), 495–516. DOI: 10.1017/ice.2015.15.

Ormerod, E.J. (2008). Bond-centered veterinary practice: Lessons for veterinary faculty and students. *Journal of Veterinary Medical Education*, 35 (4), 545–551.

Pinillos, G., Appleby, M., Scott-Park F. & Smith, C. (2014). One Welfare In Veterinary Record 2014 (vol. 177, utg. 24). Tilgjengelig fra <http://dx.doi.org/10.1136/vr.h6830>.

Takk

Takk til kollegaer som arbeider innenfor dyrehelse, dyreatferd og dyrevelferd, og til American Veterinary Medical Association, Humane Society of the United States, American Humane Society, Assistance Dogs International, International Fund for Animal Welfare og Whale and Dolphin Conservation Society for deres synspunkter på dyrevelferd innenfor DAI.

Øversettelse

Dette whitepaperet er et offisielt informasjonsdokument fra IAHAIO, og det offisielle språket er engelsk. Den norske versjonen er oversatt av Ingvill Christina Goveia og faglig vurdert av ph.d. Christine Olsen og ph.d. Ingeborg Pedersen. Øversettelsen er godkjent og autorisert som «rett oversettelse» av IAHAIO. Hvis det skulle oppstå uenigheter om innholdet i oversettelsen, begrepsbruk m.v., vil den originale engelske versjonen fungere som hovedreferanse.